

Les millors obres de les lletres gironines (3)
Revolta

Un cant a la llibertat individual, l’home protagonista de la seva vida, amb moral i virtuts, i sense fer mal a ningú però li priven de la seva forma de guanyar-se la vida. Gori és així tot un exemple del caràcter empordanès. «La vida i la mort d’en Jordi Fraginals» és considerada la gran novel·la de Pous, però aquesta també ho és.

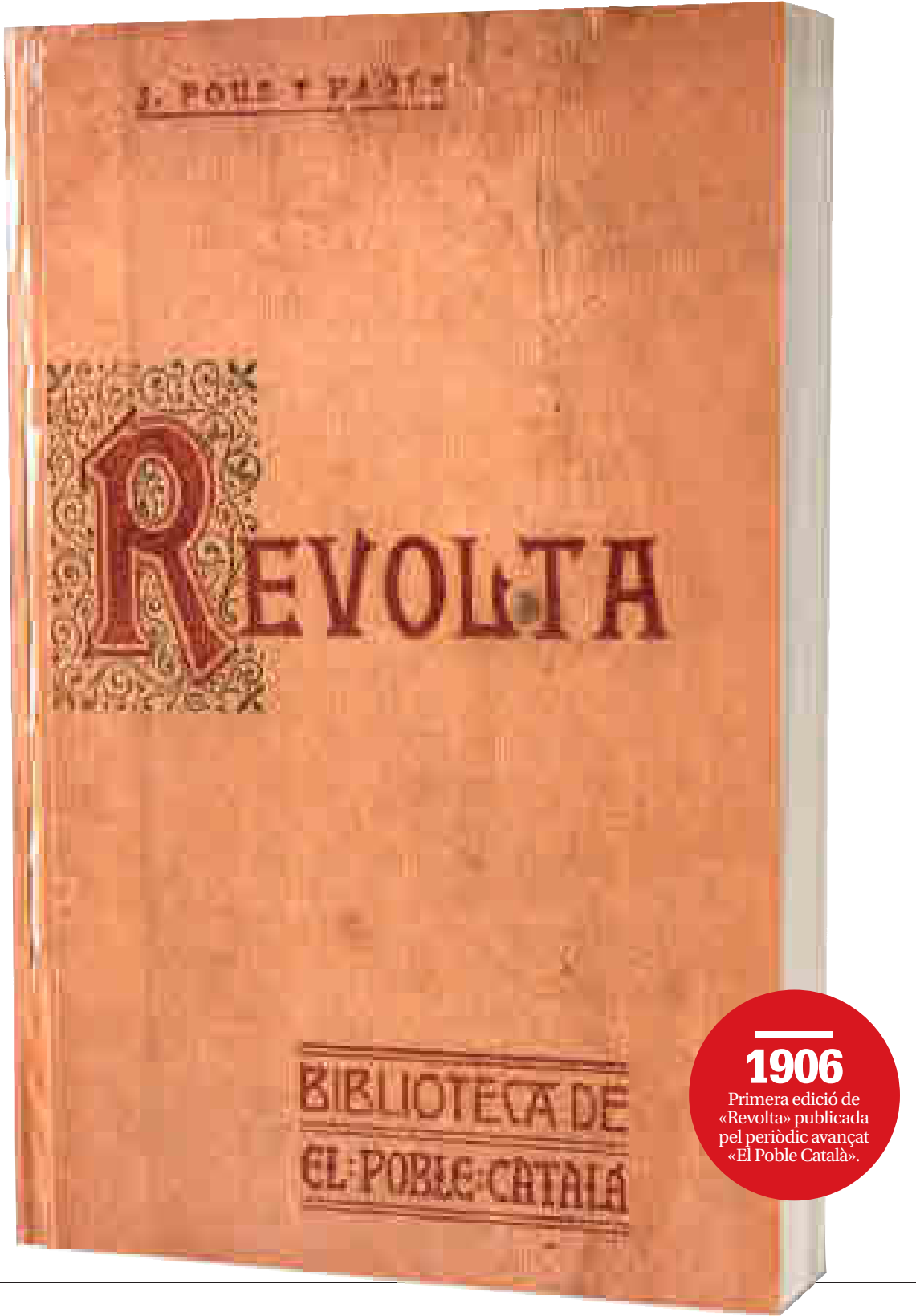
Una gran novel·la i un crit de llibertat

Josep Maria Figueres
PROFESSOR DE LA UAB

Narrativa de ficció d’un molt alt nivell pels valors literaris, l’originalitat en l’elaboració, riquesa de lèxic i si bé hom la pot considerar menor davant altres aportacions de Pous, considerada com a exposició del caràcter, paisatge i personalitat de l’Empordà i la seva gent esdevé un dels millors exemples, dignes de figurar en qualsevol antologia literària de les contrades gironines. Narra la simple història d’un mistaire a qui priven de vendre llumins al detall i l’home es rebel·la contra la norma injusta i lluita pel que creu just. *Revolta* és un cant a la llibertat i un petit monument literari alhora que un cant a l’Empordà. A Víctor Català li va plaure molt i va escriure a l’autor uns mots ben cordials: «M’ha agradat com arquitectura, com pintura i com harmonia; m’ha

agradat per la disposició i desenrotllament de l’acció, per la riquesa del llenguatge, per la veritat amb què està reproduït l’ambient i creats els caràcters. [...] En la seva novel·la no hi ha aqueixa còmoda fulla de parra que amaga totes les febleses; i novel·la sens amor, que se sostingui, que interessi i que venci el llegidor, té un mèrit extraordinari. Vulgui per bé acceptar, senyor Pous, la meva enhorabona, la més tardana i modesta potser de les que haurà rebudes, però una, de segur, de les més plenes de sinceritat i admiració.» Va tenir èxit, traduïda a l’alemany amb el títol *Gori, el rebel* a cura del professor E. Vogel, que també va traduir altres obres catalanes com *Solitud*, *Les multituds*, *Josafat*... L’edició inicial és del 1906 a la prestigiosa Biblioteca de *El Poble Català*, el diari on Pous i Pagès treballava i del quals hi ha un molt interessant conjunt d’articles i editorials, de tan bella enquadernació i elegant factura editorial impresa per Fidel Giro, la del 1980 a Pleniluni d’Alella i amb sentit pròleg de Carles Riba i la darrera d’Adesiara de Martorell amb

una acurada presentació de M. Àngels Bosch. Carles Riba, amic del figuerenc, no s’està en elogis sobre la rica personalitat de l’escriptor. Elogia l’actitud combativa «conscient que es mots comporten idees que cal defensar i guardar» i qualifica la gran novel·la *La vida i la mort d’en Jordi Fraginals* (1912) com a bella fita en la novel·lística catalana. Igualment Manuel de Montoliu, des la secció literària del diari d’ambdós, en fa l’elogi. Amb els intel·lectuals la premsa popular també elogia Pous, a tall d’exemple una de les moltes crítiques del moment. Al setmanari *L’Avi* el gener de 1907 es valora l’actitud de periodista independent i com la seva secció «Tot passant» que les seves «*valentas diatribes en las que un dia s’en-cara ab els sofisticadors d’aliments y els retreu las sevas raterías y un altre posa de relleu els timos que en certs Jocs Florals se cometen ab els poetas premiats*». M. A. Bosch, a la introducció de l’edició del 1980, la caracteritza com un manifest ètic contra l’abús de poder.

Josep Pous i Pagès

Escriptor valent i poc conegut

Josep Pous i Pagès (Figueres, 1873 – Barcelona, 1973) assolí el primer terç del segle XX una gran projecció com a periodista, narrador i autor teatral alhora que amb un compromís cívic ben notable es congruïa les simpaties republicanes i catalanistes del moment. Fill d’un metge d’Avinyonet de Puigventós, estudià medicina a Barcelona, on va residir fins l’exili del 1939, no acabà els estudis i encetà una fructífera carrera d’escriptor. Entrà al setmanari, després diari avançat *El Poble Català*, col·laborà a *L’Avens* i moltes altres publicacions vinculant-se amb l’Institut d’Estudis Catalans.

El periodisme i la literatura l’acompanyaren tota la seva vida. Un periodisme de lluita i compromís i un teatre i prosa amb vocació literària basat en l’observació del seu país i el gust per l’escriptura. Com a periodista tingué una actitud valenta i patí la Llei de Jurisdiccions, condemnat a presó publicant, també a la biblioteca d’*El Poble Català* les experiències carceràries a l’obra, en dos volums, *De l’Ergástula* (1909). La seva novel·lística, amb obres impactants socialment com *Quan se fa nosa* (1903), sobre la vellesa, té en el teatre un dels puntals de la seva projecció. Malauradament com a periodista i cronista la seva obra, tot i l’interès polític i cultural, és avui poc coneguda, remarcuem però la gran labor de M. Àngels Bosch

que ha tingut cura de la seva biografia i ha editat obres com *Per Catalunya* (2020), que aplega els textos de guerra en el seu final i *Revolta*, com veurem. La seva mort, en tornar de l’exili, no pogué ser valorada per la premsa censurada però a *Ressorgiment*, a Buenos Aires, el mensual de l’escalenc Hipòlit Nadal i Mallol, Miquel Ferrer afirmava que fou un dels literats més fidels a la nostra llengua i que durant la guerra el seu comportament fou dels més dignes. Aplegà parlaments i escrits del període *Al marge de la revolució i de la guerra* (1937). A l’exili va aparèixer *De la pau i el combat* (Mèxic, 1948), volum d’articles i textos d’un dels escriptors més fecunds i compromesos. Diu al final d’aquesta obra en l’endreça al president Irla: «He de dir-vos també i això amb el més viu dolor (...) que continuen les baralles entre catalans de diversos sectors polítics, malgastant malaguanyadament el temps, enginy i diner, en malparlar públicament un dels altres, quan el més elemental seny patriòtic fa un deure avui d’oblidar tot el que pugui separar els demòcrates catalans, per no tenir present sinó allò que ha d’unir-vos en la lluita contra l’adversari comú, el franquisme.» Tornà a Barcelona el 1944 i morí el 1952. Rafael Tasis en la nota necrològica a *La Nostra Revista* elogia teatre, narrativa i «apostolat cívic», i fa una crida per la difusió de la seva obra.

Un fragment

Història d’una persecució

És difícil escollir un fragment d’aquesta obra perquè tota ella és un entramat molt ben lligat, tota traspua ritme en l’acció narrativa, puresa ideològica i força en la descripció, una visió del comportament humà des de l’Empordà

«L’últim, després de molt rodar, després d’haver seguit les drogueries principals, va trobar-ne dues llaunes en una de mala mort, que mai s’hauria pensat que poguessin tenir-ne. Les comprà totes dues, malgrat el sobrepreu que li’n demanaren. I al cap de la setmana tornava a córrer pels pobles venent mistos. Els feia en casolots abandonats, en cabanes perdudes pels barrancs i cloterades de la serra, lluny del pas de la gent, mudant tot so-

vint de lloc i cercant-los sempre ben distants l’un de l’altre. Ni els carrabiners ni els moscos d’en Cabreta podien atrapar-lo mai, per més que no paraven de perseguir-lo. Quan havien fums d’on era que tema l’obrador i feien pensament d’armar-li un parany que no pogués escapar-se, ja l’aucell havia fugit del niu, deixant-los burlats i confosos. L’ajudava de molt a salvar-se d’aquella persecució el tenir a favor seu la paguesia de la comarca. Tota la gent de la terra li anava a

l’ajuda en la seva revolta contra el govern, contra el despotisme i la cobdícia d’aquell mal govern que els prenia el pa de la boca amb contribucions de tota mena, que se’ls enduia els fills a servir al rei, que els feia la vida penosa i miserable. Tots els terrassans, jornalers i menestrels i pagesos de masoveria, tots la sentien bategar sordament en la llur ànima, la protesta d’aquella revolta. Si no gosaven revoltar-se obertament com el mistaire, no era pas per falla de ganes, no; era per

la temença de tot aquell poderiu de jutges i presons i gent armada, que pesava com una fatalitat damunt la llur existència. Mes en totes les animes era cosa viva el sentiment de l’obligació en què estaven de sostenir an en Gori en la seva lluita contra l’enemic comú; hi havia en totes les consciències una simpàtica barreja d’admiració i d’agraïment per l’heroica actitud d’aquell home, plantant cara tot sol al despotisme de la injusta llei, d’aquell home que amb la seva revolta venjava en certa manera els agravis rebuts per tots ells anys i més anys. I tots l’ajudaven de sotamà, joiosos de poder contribuir a fer mal al govern, de poder fastiguejar an els que el representaven. No podien els carrabiners donar un pas, no podien moure un peu els agents de l’Arrendatària, que el vell tot seguit no en fos avisat. I entre aquestes voluntàries confidències i lo pràctic que era de tots els camins i caminets de l’encontrada, se’ls esmunyia sempre de les mans, quan més pen-

saven tenir segur d’agafar-lo. En Cabreta estava furiós. Malgrat les promences que feia als carrabiners, amb tot i els escàndols que aixecava an els seus dependents, no conseguia fer caure el mistaire a la ratera. Tots els parany, totes les combinacions resultaven inútils. Aquell dimoni de vell semblava tenir quelcom de sobrenatural que el protegia, fent-lo invisible an els seus perseguidors. I en Cabreta n’estava segur, no en podia dubtar, de que mentrestant anava fent mistos. Tot sovint els carrabiners o els seus mossos trobaven senyals, en algun casolot, d’haver-hi treballat en Gori: fins i tot alguna vegada li havien atrapat les cassoles de compondre les mixtures. Mes an ell mai eren a temps de sobtar-lo enlloc. I per molt que en acabat se possessin a l’aguait dies i dies no en treien cap profit. Semblava que sentís el perill. Una vegada li havien descobert el cau, ja no s’hi acostava més d’una hora lluny. I el temps anava passant i el mistaire venent mistos.

